

Kalaallit Nunaanni Nunaqarfiit pillugit Naalakkersuisut nunap immikkoortuini nunaqarfinnut aqutsisunik ataatsimeeqateqaqattaarniarnerat sioqqullugu nunaqarfinni inuuniarney, atugarisat atugassarititaasullu pillugit apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissamik siunnersuut.

(Inuit Ataqtigiit Inatsisartuni ilaasortaataataat)

Akissuteqaat

(Naalakkersuisut Siulittaasuat)

Inuit Ataqtigiit Inatsisartuni ilaasortaataataasa nunaqarfinni inuunerup, nunaqarfimmiut atugaasa aammalu inuuniarnermi periarfissaat pillugit oqallinnissamik siunnersuutaannut qujavunga. Siunnersuummi saqqummiunneqartut Naalakkersuisut tunngaviatigut isumaqatigilluinnarpaat. Tamanna arlalinnik pissuteqartumik maannakkorpiaq soqutiginarartoqarpoq. Siullertut nunaqarfiit qimagarneqarnerat qanittukkut erseqqissumik uppersarsineqaqqippoq. Taamatut pisoqarnera sukkatsikkiartorpasippoq. Inuiaqtigiinni agguaqatigiissillugu qujanartumik ukiortoqqusiartorneq ilutigalugu pisortani isertitat aningaasartuutillu akornanni oqimaaqatigiissitsinissamik Inatsisartut kommunillu pinngitsuugassaanngitsumik piumasaaqarfigineqarpugut. Tamakku Aningaasaqarnermut Siunnersuisoqtigiinnit, kingullermillu Akileraartarney atugarissaarnerlu pillugit Isumalioqtigiissitamit erseqqissumik uppersarsarneqarput.

Taamaattumik nunaqarfimmiunut aamma nunami tamarmi innuttaasunut pitsaasumik kinguneqartussamik oqaloqtigiissinnaassagutta aamma ungasissumut tunngatitanik aaqqiissutissatut siunnersuutunik atorsinnaasunik angusaqarsinnaassagutta apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissami ilaatigut tamakku aallaavigineqartariaqarput.

Apeqquteqaat aallaavigalugu oqallinnissaq apeqqutinik ajornartorsiutinillu pingaarutilinnik arlalinnik oqallinnissamat kaammattuivoq. Tamakku akissuteqaammi Naalakkersuisut tikinniarissavaat, aamma apeqqutit taakku pillugit maani inimi nunaqarfinnilu oqalliseqataaffigissallugit piareersimavugut.

- Soq nunaqarfinniit illoqarfeeqqaniillu inuit nutserpat, taakkunani ingammik arnat?
- Suummakku najugaqarfik inuuffigissallugu pitsaaqtigigaat. Sumiiffik imminek napatissinnaasutut isigineqalissappat susoqartariaqarpa, aammalu assersuutigalugit ilinniartitaanermut, inuutissarsiutinut peqqinnissaqarfimmilu isumagineqarneq pitsaasoq qanoq ililluni qulakkeerneqarsinnaava?
- Sumiiffiit tamarmik maannakkut inoqassutsiminnik attassiinnarnissaat anguniagaavissanersoq, tamannalu pissutigalugu inuiaqtigiinni nuttarsinnaassuseq unitsinniarsarineqassanersoq? Inuiaqtigiinnik imminnut napatittunik angusaqarniarnermut nukiit atukkavut, tassanilu angusariniakkavut qanoq isikkoqarpat?
- Immikkoortukkuutaani assigiinngitsuni angusassatut akuerisat iliuuseriniakkatullu pilersaarutit tulleriiaarneri eqqortuuppat? Angorusutat kommunit innuttaasullu suleqatigalugit qanoq piviusunngortinniarneqarsinnaappat?

UPA 2011/37

Apeqquitiit siulliit misissuinerit arlalinni qulaajaavigineqareerput. Taakkunani eqqaaneqassapput Den arktiske Levevilkårsundersøgelse (Issittumi Inuunermi atugarisanik Misissuineq (SLICA), Mobilitetsundersøgelsen (Nuttartoqarneranik misissuineq), aamma *“Kalaallit Nunaanni kommunini najugaqarfiit killiffiat – nunaqarfiit immikkut isigalugit.”*

Misissuinerit taakku inernerisaat tupaallannanngitsumik pissutsit paasilertoruminaatsuusut takutippaat. Taamaattumik erseqqivissortunik akissutissaqanngilaq. 2007-imi SLICA-mik misissuinerup inernerini innuttaasuni amerlasuupilussuit inuunertik assut naammagisimaaraat imaluunniit naammagalugu atorlugu oqaatigaat. Tamanna aamma illoqarfinni nunaqarfinnilu najugallit pingaarnertut inerniliiffigaat. Tassunga aamma angutit arnallu akornanni akissutit assigiinngissuteqangaanngillat.

Arlalitsigut periarfissat nunaqarfinnut naleqqiullugit illoqarfinni pitsaanerusuusutut innuttaasut isumaqarfigaat. Assersuutigalugit suliffissarsisinnaanermut, ilinniartitaanerup pitsaassusianut, pisiniarfinni pisiassaqaarnikkut, aamma najugaqarfigisami angallannermit atukkatigut.

Paarlattuanik nunaqarfimmi najugaqartunit illoqarfimmiut najugaqarfimminni inuiaqatigiinni ajornartorsiuteqarfiusut saqquminerunerannik isumaqarnerat SLICA-mik misissuinermit akissutit takutippaat. Tamatumani pineqarlutik imigassamik aanngajaarnartunillu atornerluinerit, imminortarnerit, ilaqutariinni persuttaasarnerit kinguaassiuutigullu atornerluinerit.

SLICA-mik misissuinerup aamma takutippaa inuunerup pitsaassusaanik inuit ataasiakkaat paasinnittarnerat ilaatigut aamma inoqatinik attaveqarsinnaanermut aammalu arlariinnik aningaasarsiorfeqarsinnaanermut tunngatinneqarput.

2010-mi nuttartartunik misissueqqissaarnerup uppersarsivaa nunatsinni nuttartoqarnera naliginnaasorujussuusoq, Issittumi Nunanilu Avannarlerni allanut naleqqiullugu annertunerujussuulluni. Nuuttoqaraangat naliginnaavoq inuit siullermik nunaqarfimmit illoqarfimmut mikinerusumut nooriarlutik kingorna illoqarfimmut anginerusumut nuuttartut. Nuuttoqarneranut pissutaasartuni pingaarnarpaat akornanniipput ilinniagaqarneq, aamma ilinniagarisimasani piginnaanerilersimasat atorneqaarnissaat. Angutinut naleqqiullutik arnat nuunnissamut kajumissuseqaarnerunerat misissuinerup aamma takutippaa, arnat sivilisinerusumik ilinniakkanik aallutaqaarnerusarnerat pissutaalluni.

Nunap immikkoortuini ineriartortitsinissamik periusissap suliarinissaanut piareersaatit Naalackersuisut Nunatsinni najugaqarfinnik tamanik misissuisitsisimapput. Najukkani nunallu immikkoortuini assigiinngissutinik annertuunik takutitsivoq, aammali nunaqarfinni illoqarfinnilu inuunermi atugassarisani assigiiaartunik takutitaqarluni.

Nordregiomit nalunaarummi *“Kalaallit Nunaanni kommunini najugaqarfiit killiffiat – nunaqarfiit immikkut isigalugit”*-mi ukiuni qulinit 20-nut najugaqarnerup ineriartornerani ilisarnaataasut tikkuarneqarput. Illoqarfinni anginerni aamma nunaqarfinni anginerni innuttaasut erseqqissumik amerlanerulersimapput.

Paarlattuanik illoqarfiit nunaqarfiillu mikinerit innuttamikkut malunnaatilimmik ikileriarfiusimapput, ukiuni kingullerni qulini malunnartumik sakkatsikkiartorsimasumik. Nunaqarfiit ilaat peerupput, nunaqarfiillu minnerpaat 100-t inorlugit inuttaqartut innuttaminni agguaqatigiissillugu 5 procentinik ukiumoortumik ikileriarfiusarsimapput. Tamanna nunamut

tamarmut atuussimavoq. Pissutsit taamaaginnassappata ukiuni tulliuuttuni 10-20-ni nunaqarfiit amerlangaatsiartut inuerunnissaat naatsorsuutigisariaqarpoq. Soorlu nunap immikkoortuini aaqqissuussamik pilersaarummi taakkartorneqartut pisariaqavippoq piviusorsioortumik ineriartorneq malinnaavigissagipput. Tamanna iliuseqarfiginagu isiginnaartuuginnassanngilagut

Nalunaarutip uppersarpaa Nunatsinni isertitat malunnatilimmik assigiinngissuteqartut, minnerunngitsumik illoqarfiit nunaqarfillu akornanni, aammattaarli nunaqarfiit akornanni annertuumik assigiinngissuteqarsinnaasarlutik. Ilaatigut tamanna inuussutissarsiornikkut ineriartorfiusinnaasut assorsuaq assigiinngiiaarnerannik patsiseqarpoq, aammattaarlu qangaaniit inuussutissarsiutaasut kinguariartorfiullutik. Ingammik nunaqarfinni illoqarfinnilu mikinerusuni aningaasanik isertitsiffiusinnaasut pilersuinermi pisortallu sullissineranni suliassanut pituttugaasorujussuupput.

Nunaqarfinni inerikkiartorfiusinnaasut pillugit oqimaaqatigiissaartumik nalilersuinissaq pingaartuuvoq. Ineriartortitsinissamat akerliuneq illersuinerluunniit matumani pineqanngilaq, aamma tamanna qitiusumiit aalajanginngissatut inissineqarsinnaanngilaq.

Kommunit peqataanissaat Naalakkersuisunit assut pingaartinneqarpoq. Taakku nunaqarfinni suliassanut innuttaasunut tunngasuni amerlanerpaani aqutsisuupput. Ineriartorfiusinnaasut akimmiffiusinnaasullu pillugit nunaqarfimmiunik oqaloqateqartuarterup ilarujussua kommunini nunaqarfinnut aqutsisut aqutugalugit pisarpoq.

KANUNUPE-p siulersuisui Naalakkersuisut ataatsimeeqatigisarpaat aamma januar 2011 –mi kingullermik ataatsimeeqatiginerini immikkut nunaqarfiit nalinginnaasumik ajornartorsiutaat eqqartorneqarput.

Paarlattuanik aningaasaqarnikkut sinaakkutaasut arlallit sullissinerullu qaffasissusissaa ilaatigut Inatsisartunit aningaasaqarnermut inatsit aqutugalugu aalajangerneqartarput. Taakku assersuutigalugit sullissinissamik isumaqatigiissutitigut imaluunniit nunatsinni ingerlatsivinnik akuersissuteqarnikkut isumagineqartarput. Sullissinissanut aningaasaliissutit qanorpiaq atorneqarnissaat pillugu kommunit annertunerusumik oqartussaaqataatinnaat kissaatiginarpoq.

Nunap immikkoortuini inerikkiartortitsinissamik pilersaarutip suliarinerani erserpoq nunaqarfimmiunut pingaarutilinni arlalinni anguniagaqarfiunerusumik sulisoqarnissaa pisariaqartoq.

Suliniarfigineqartussatut makku immikkut saqqummiunneqarsinnaapput:

- Meeqqat atuarfianni pitsanngorsaanissaq, ilanngullugit allamiut oqaasiinik ilinniartitsinerup annertunerusumik aallunneqarnissaa, ilinniartitsisoqarnerup pitsanngorsarnera, aamma ilinniartitsinermi ataqatigiissaakkamik IKT-mik atuineq.
- Meeqqat atuarfiat qimatsinnagu inuusuttunullu ilinniagaqarnermik aallartitaqartinnagit ilinniagassamik toqqaanermi inuusuttunik ilitersuisarnerup pitsaanerulersinnera.
- Suliffeqarfeqartitsinermi anguniagakkat erseqqissaaviginissaat, nunaqarfimmiunik aamma inuussutissarsiutini inerikkiartortitani nutaani piviusunik akulerussinnaanermut periarfissiisunik, soorlu ilinniaqqinnernik piginnaanngorsarnernillu ingerlassani, aammalu aatsitassarsiorfinni suliffinnut uteqattaarsinnaanermik aaqqissuussisoqarsinnaaneratigut.

- Isertitassaqarfiusinnaasut nutaat pilersinniarlugit annertunerusumik iliuuseqarneq, ilaatigut takornariartitsinikkut, aammalu kalaallit nerisassaataannik tuniniaanikkut annertunerusumik iliuuseqarneq.

Taamatuttaaq meeqqanut inuusuttunullu aamma peqqinnissaqarfimmi inuunermi atugarisat ineriartorfiusinnaasullu pitsanngorsarniarlugit iliuuserisassanik suliaqartoqarlunilu pilersaarusiortoqarpoq. Tassunga atatillugu pisortani inuiaqatigiillu aaqqissuussaanerinit nunaqarfiit immikkoortilluinnarlugit isiginiarsinnaanngilagit. Pisariaqarpoq tamakkiinerusumik isiginninnissaq, isumalluutivullu killissaqartut atorneqartariaqarput nunatsinnut innuttaasunullu tamanut iluaqutaasinnaaqullugit. Taamaattumik pingaartipparput illoqarfiunersut nunaqarfiunersullunniit apeqqutaatinnagu nunanilli immikkoortuini pineqartumi periarfissat akimmiffiillu ataatsimut isigineqarnissaat.

Naalakkersuisut naatsorsuutigaat suliniuteqarfissatut qulaani eqqartorneqartut nunaqarfinni ineriartornissamut periarfissanik pitsaanerulersitsissasut, minnerunngitsumik meeqqat inuusuttullu eqqarsaatigalugit. Siunnissaminnik pitsaasunik tunngaviliissallutik periarfissinneqartariaqarput.

Taamaallutik aalajangiinissat taamaattut qitiusumit pinnatik innuttaasunit ataasiakkaanit aalajangiunneqartassasut Naalakkersuisut erseqqissumik isummersuutigaat. Nunap immikkoortuini aaqqissuussamik pilersaarusiornermi periusissamut takorluukkami uagut pisussaaffeqarpugut, tassaavorlu inuiaqatigiinnik imminnik napatittunik ineriartortoqarnissaanut pitsaasunik sinaakkusiiniarneq, kikkut tamarmik ineriartornissaminnut periarfissaqassallutik, iliuuseqarlutillu imminnut pilersornermikkut inuunerminnik attassisinnaassallutik.

Tamanna nunatsinni illoqarfinni nunaqarfinnilu innuttaasunut atuuppoq. Taamaattumik inuiaqatigiinni eqeersimaartuni inoqarfiit ataasiakkaat allanngujuitsuunissaat naatsorsuutigineqarsinnaanngilaq. Uagut inuiaat nikerartuarlutalu nuttartaarsinnaajuarsimavugut, siunissamilu aamma taama issagunarpoq. Nunaqarfinni ineriartornermut tunngatillugu Naalakkersuisut akisussaaffitsik arajutsisimanngilaat, tamannalu pillugu kommuninik, aamma nunaqarfimmiut sinniisuinik, ilanngullugu KANUNUPE-mik annertunerusumik oqaloqateqartarusullutik.

Oqallinissami sammineqartussatut saqqummiunneqartut Naalakkersuisut suliniarfiginiarpaat, tamakkulu pillugit Inatsisartuni pitsaasumik isumassarsiviulluarnartumillu oqallinnissaq qilanaaralugu.